

Hermann Hardt von der

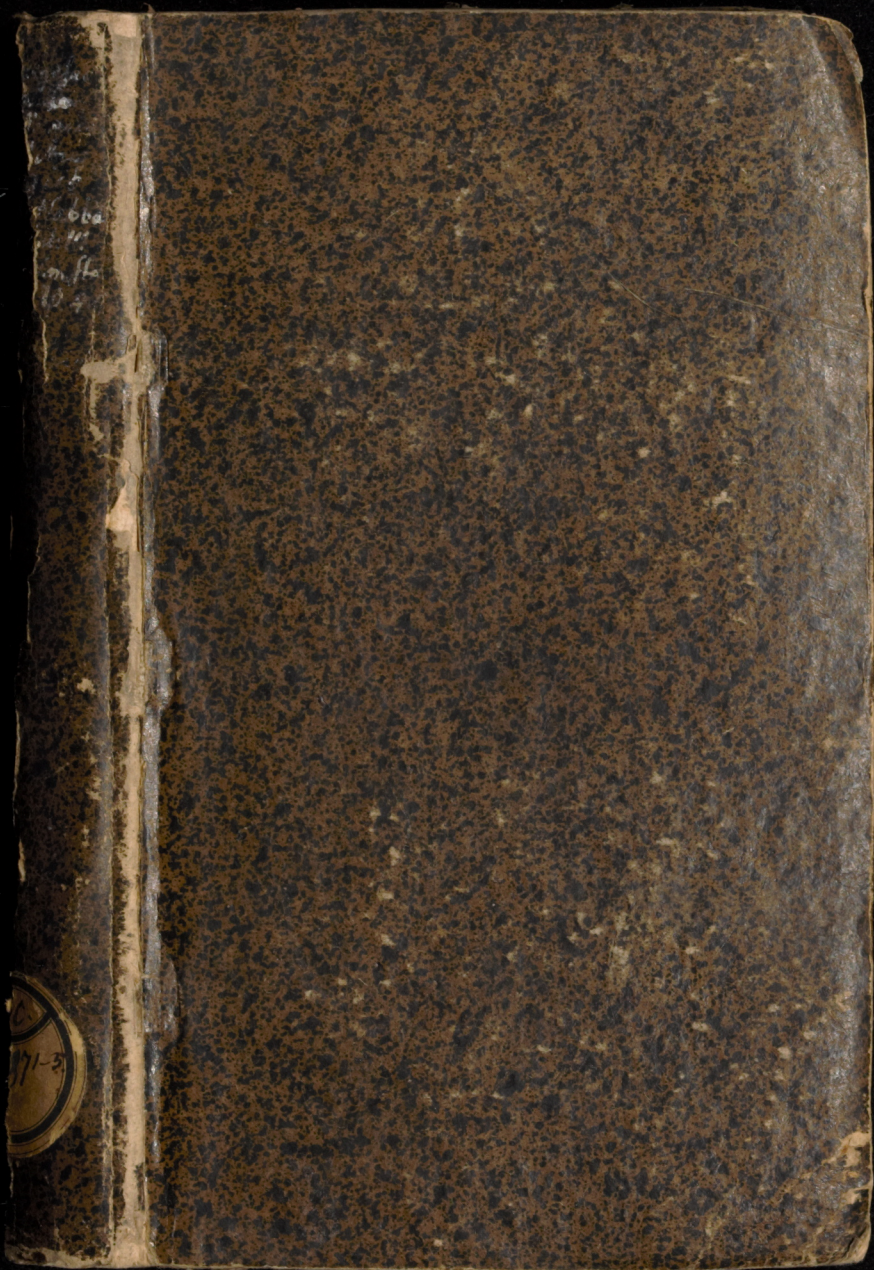
Hermanni von der Hardt Ad Oratorem eloquentem Eberhardvm Finivm, Ecclesiæ Cathedralis S. Blasii apud Brunsvicenses Pastorem solertissimum De difficili interpretum negotio Epistola

[Wolfenbüttel]: [s.n.], [1705]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn821902334>

Druck Freier Zugang

68a
117
m. ff.

171-3

4087¹⁻³
|-----|
4088^{1.2}

F. C- 4087¹⁻³.

Institut
Universalis Geeseos elementa.
P. D. vocatis ab Adamo
aialib; ad Koltnerin.

— ad Finium D. Difficili inter-
pretu negotio.

— ad Lindenbergin D. sermone
humano.

Nicol. D. Memangij's D. Dieb;
fctis ex Abbate.

Theodori Galm. 4s.

Hardt D. 4. Monarchij's
Babylonia.

Pr. 60 p -

32 p -

15 p -

22 p -

Pr. 54 p -

118 p -

4 -

Pr. 44 p -

aus Parodie auf Landts Jonam
v. Joh. Sm. 1702. p. 380.

C 4087. 3

HERMANNI von der Hardt

Ad

Oratorem eloquentem

EBERHARDVM
FINIVM,

Ecclesiæ Cathedralis S. Blasii apud
Brunsvicenses Pastorem soler-
tissimum

De difficili interpretum
negotio

EPISTOLA.

HERMANNI DEI SACRIS

Ordinarii de

EBERHARDUM

FINIVM

Locales Cathedralis & Blasi

Brunsvicensis Pastorem

collatum

De difficultate interpretandi

negotio

EPISTOLA

Maxime Reverende Vir.

Meministi, qui *divinos Fontes* inspicis haud obiter, scrutaris non negligenter, & penetras ultra communem sortem: Novisti, inquam, pro insigni tua antiquarum rerum peritia, quantum intersit inter eum, qui vivum gustat fontem, & illum, qui rivum lambit. Tuo ingenio nunquam satisfecit vaga ac dubia rerum cognitio, quanto minus ambigua sacrorum scientia, quæ tantum abest scientia dici debeat, ut vix opinionis nomen mereatur. Certitudinem quæris, hanc venaris, hanc aucuparis, omnibus intensis mentis ingenique nervis. Qui quotidie experiris, certitudinem dare menti animoque præsentiam, fronti lucem, ori promptitudinem, orationi robur, verbisque vim admirabilem. Certitudo sanguinem animat, spiritus vegetat, sermonem roborat, ut absque formidine agatur ac dicatur, quod vitæ genus imperat.

A 2

Quem-

Quemadmodum vicissim is, qui incertus
 est, hæret, fluctuat, ambigit, hæsitat, &
 suopte sensu tacito teste, trepidat, dicat
 agatve. Incertitudo & fluctuatio ingenium
 nebulis obvolvitur, ut quo pergat,
 nesciat, nec gressum in tenebris cespitans
 videat. Ambiguitas spiritum enervat, animum
 frangit, præsentiam furripit, tubare jubet,
 & orationi animam atque vitam adimit.
 Fluctuans mente atque sententia, similis
 omnino maris fluctibus, qui fursum deorsum
 feruntur, perstrepunt, fremunt, inquieti,
 spumant jactati, errant vagi, & vix ac ne
 vix quidem ratem ferunt, eique minantur
 sua inconstantia ruinam & abyssum. Sicuti
 in omni humanæ vitæ ambitu vir constans,
 sui est compos. Conscius, cur agat quod agit,
 conscius quod bene recteque agat, non
 metuit, non vacillat, firmo stat talo, quocun-
 que fortuna inclinet. Vir constans, vir est,
 masculi genii, quoscunque casus firmo excipit
 pectore, non cedit vento, non fortunæ
 ambiguitati, non fati asperitati: Æquo
 omnia fert animo, æque semper obfirmato
 corde. Constantia clypeus est, quo prompte
 excipiat cujuscunque fati mi-

ti minas. Hæc magnum viro animum addit, ut nec sui, nec rei, nec fati sit immemor. Quid, inquis, meum celebras studium, meam effers sollicitudinem, meam in virtute contentionem? Quidni vero extollam pro dignitate virtutem, ubi deprehendo? Sine ergo in Te prædicare, ubi invenio: Nec enim ubivis obvia hæc animi præstantia, hæc genii dignitas, hæc constantia. Non amicitia hoc dabis nostræ, sed sinceritati, sed veritati. Permitte, non te amicum, quanquam certissimum, sed amici virtutem, si non laudare, agnoscere tamen. Te oratorem sacrum suspicit & veneratur coetus, cum magnus, tum venerabilis: Quod tua oratio condita sit penetranti quadam convincendi vi atque virtute. Suades graviter, persuades facile, quia, quod suades, ejus certus es. Sin, profecto non persuaderes. Convincis, quia armis es instructus, conscius, rem, quam commendas, prorsus ita se habere. Hæc certitudo mirum quam pectori imprimat justam & sanctam parresiam, summeque laudabilem animose dicendi audaciam, omnis metus expertem. Unde vero hæc tanta animi in dicendo docendoq;

præsentia, unde hæc Tua frontis atque oris serenitas? Dicam, pro rei veritate dignitateque: Quia rem, quam tractas, *Fontibus sacris* congruere nosti, Fontium peritus. Horum fide, horum luce, horum virtute, tuum constat robur, tua oris animique serenitas, tua vis. Non ab *interpretibus* pendes, *quorum ambiguum scis fidem*. Et vel optimus interpret ingenue fatebitur, se mille locis nec pervidere nec penetrare, quo tendat autor. Nec dignus *interpretis nomine*, nisi, ut recte fit, veniam roget, à lectore attento, si interpretatione non ubique satisfactum sit auctoris menti. Nec homo est, qui vel tenuissimi scriptoris mentem plene assequatur: Non tam culpa lectoris, quam ipsius orationis, quæ eam nacta nondum est perfectionem, ut satis semper sit perspicua & clara. Nullum humanum scriptum ea circumspicione exarari potest, quin lectorum plures alicubi hæreant. Idque non scribentis vitio, sed linguæ & sermonis. Magna enim & nunquam satis explicanda adhuc superest humani eloquii imperfectio. Mens infinita capit, sed sermo finitos habet cancellos. Verbis igitur vulgaribus res non
vulga-

vulgaris exprimenda, profecto hęc periculo, ut lector ex verbis vulgaribus rem æstimet vulgarem. Nec cujusquam oculi tam sunt aperti, ut sub verbis apertis in exhaustam pectoris & scribentis abyssum penetret. Proinde, cum sermo quotidianus non possit non adhiberi ad designandas res non quotidianas, lectorum vulgus paritatem rei & verborum momento auguratur. Tam tenuis, tam imperfecta, tam parca hætenus, orationis humanæ ubertas ac quædam superfluitas, ut centena, millena, iisdem aut similibus verbis sint efferenda, natura sua dissimillima. Nec Argus lector, nec cui centum sint oculi, in tanta orationis humanæ, cum sit locupletissima, vera parsimonia, omnem dicentis vim pervideat. Quanto itaque celsiores res exprimendæ, tanto majus intelligendi negotium, cum verba non possint non esse sueta adeoque humilia. Humili itaque idea celsa imago effiganda. Vah, quæ res ingenii, in tanta rerum & verborum dissimilitudine rem penitus observare. Millies auguramur rectius, quam capimus. Ex qua sermonis humani imbecillitate atq; brevitate fluit, quod

quod pro rerum conditione orationis habitus a prudente scriptore summo studio attemperetur, accommodetur, ac sæpe velut contra sermonis naturam flectatur. Hinc est, quod a simplici oratione ad mille figuras via non pateat, sed aperiatur, sed quærat. Quod enim communis sermo non sufficiat rebus & affectibus exprimendis, subsidium in figuris, symbolis & verborum velut ænigmatibus quærendum. Sermonis penuriæ hoc primum debetur. Nec figuratus iste sermo omnibus statim obuius. Figuris plerisque, & ab invito autore, nil nisi nebulæ orationi inducuntur. Clarius effari nequit, quod verba desint clariora, & aptiora. Cogitur autor, si vel nolit, cum dicere debeat & verbis uti fuetis, in alium sensum verba usitata deflectere, & in figuram pertrahere. Dandum hoc humanæ imbecillitati & sermonis imperfecti. Quamobrem, non mirum, quo res sublimior atque a sensibus nostris remotior, tanto orationem esse a sensu & intellectu communi remotiorem: Cum verba popularia applicanda fuerint rebus a populo remotissimis, adeoque a communi usu fere abstra-

abstrahenda. Dolendum itaque, & humani eloquii, vel diffusissimi, tenuitas atque imbecillitas deploranda, quæ non permittit, ut pro rerum numero & verba numerentur nova. Res plures, verba sunt pauciora. Unde infinita & in ipso vulgo æquivocatio, inexplicabilis infinitarum vocum, ne dicam formularum & phrasium ambiguitas. Tanta profecto, ut vix vox sit, quæ non multa significet. Vir sit, ausim jurare, qui vel minimum scriptum, ex dicta ratione, plene intelligat. Fit hoc, ubi & dicens vel scribens & legens, eadem vescuntur aura, eodem vivunt anno. Quid non fiat, si ab autoris ætate, anni, secula elabantur? Quid non fiat, ubi ex remotissimis regionibus scripta apportantur, sub diversissimo cælo, diversissimis hominum moribus adornata? Unde profecto est, quod quisque videt, quod veterum scripta, Romanorum, Græcorum, vix sæpe ac ne vix quidem intelligantur. Hinc est, quod notis & commentariis aliquantulum saltem lucis affundere conati innumeri, sine fine. Necdum ulli autori veteri factum satis. Obscuritas residua nova subinde postulat ex novis notis

tis

tis lumina. Nec Virgilium, nec Hora-
 tium, quos a pueris ad unguem tenemus,
 tenemus, sine notarum commentatio-
 numque adjumento: & nihilominus mil-
 lies nondum tenemus, nec enim ubi &
 quomodo teneri debeant videmus. Quod,
 obsecro, humani sermonis fatum! Illa
 hora, qua adhibetur, vix & a familiaribus
 capitur: Anno proximo difficilior: secu-
 lo sequenti obscurior: In remoto solo,
 sine sole pene ac lumine. Donec tan-
 dem velut noctis caligine tegatur ac pro-
 pe sepeliatur. Ciceronis epistolas intel-
 lexere familiares & amici, & forte non
 semper. Nos familiariter illo usi, tam
 familiares non sumus, ut absque inter-
 prete audiamus. In cineres abiit orator,
 orationi itaque cineres adpersit, quos
 tenerent ac in oculis haberent posterii.
 Quantus, obsecro, labor, ut a tam cla-
 ris hodie detergantur epistolis. Par ra-
 tio veterum omnium. Et pacta, foedera,
 formulæque publicæ pacis, quondam,
 dum fierent aut scriberentur, clara, u-
 trinque intellecta: seculo altero utrinque
 hæretur, ambigitur, disputatur, con-
 tenditur, bellum de sensu geritur. Et
 illo

illo ipso die aut anno, hodiernum, dum verba vix ac ne vix quidem concepta, ac pax illis parta, de sensu passim dubitatur, disceptatur, & prehensis armis quaeritur. Hæccine humani sermonis, hæccine scripti vis, ut exarantium mentem animumque diutius continere nequeat, ut brevi post expirasse & velut exulare vel profunde latere videatur? Sanguis citius commentetur, & ferrum sensum detegat, quam ater color chartæ illitus. Quod si humanis & civilibus hoc evenit scriptis, ut & res & ætas caliginem inducant, quid non accidet divinis? Ne dicam ipsammet *Hebræam dialectum* a nostro ore & genio remotam, adeo oblivioni tot seculorum lapsu esse traditam, ut vix ac ne vix quidem tenues voculæ plene recteque intelligantur. Quam quæso egena & miseranda nostra Lexica? Quis infinitam Lexicographorum fluctuationem non deploret? Quis eorum auguria, hariolationes & meras conjecturas non doleat? Vah, quantum est quod restat? Quid dicemus de toto orationis habitu, qui, in oriente natus, occidenti non congruit. Dissimilis plane color. Et ipsa

ipsa sua dissimilitudine nobis plane peregrinus. Quid fiet de rerum sublimitate & summa dignitate, verbis populo suetis expressa? Quantus figurarum decor? quanta majestas, sed & peregrinitas? o bone, quam longe hæc a nostris moribus ac nostro captu remota! Quam vetusta dein, quot denis, vicenis, tricenis seculis a nobis sejuncta? Vah, quæ illos dies longa excepit nox? Quantæ tenebræ tegunt abyssum? Testes nos omnes, qui Fontes inspicimus, Tute, egomet, veteres, nostri, quibus oculi non hærent in calcaneo. Et oculatissimos misere queri audimus. Tantoque indignatio vehementior, quanto studium ardentius & desiderium cognoscendi flagrantius. Testes profecto commentariorum in Fontes sacros, non coetus, sed agmina, sed exercitus, sed montes, Alpibus celsiores. Et in tantis cumulis aggeribusque nec tantum sit luminis? Cum finis nec sit commentandi, nec esse possit, luce subinde majori desiderata. Bone Deus, quam *arduum Fontium studium*, quam *difficile interpretandi negotium*! Lucem affundat, pro tenebris dispellendis,

quam

quam nec pervideat, nec prehendere possit, aut advehere, vel nec oculi ferant. Quis in tanto tamque profundo & inexhausto vetustatis, facerrimæ & adorandæ antiquitatis mari, ex fluctibus emergat, quis nubes dispellat, quis radios advocet? Radios, inquam, nec enim solem in tempestate videre datur; Radium sufficiant. Sed nec solem nostri ferrent oculi, qui ætate & senio caligare videbuntur. Dandum itaque interpretibus & ignoscendum, sicubi, & mille locis, non attingant metam, non pervideant scopum, non mentem capiant. Non indignandum his, condonandum potius ætati & tempori, ab autoribus illis remotissimo. Non expectabimus a quoquam Interpretum, nisi ratione destituti & sensu communi, ut assequatur vel omnia vel pleraque. Potioribus acquiescendum, & quovis seculo suis gaudendum radiis, suis longiusculis terminis, si non datur ultra. Nostra modo hæc maneat ingenua & sincera confessio, non omnia constare. Restare multa, magna. Posteris superesse innumera: Et nec illis unquam omnia fore patula. Mansura centena millena tecta atque sepulta. Infucata bo-

ta boni erit Philologi confessio, plerorumque & potissimorum incitia. Desiderium lucis, gloria erit non postrema. Interea, non desides dormiemus, sed oculis utemur, dum divinitus dabuntur. Te beatum, qui *Fontes indefinenter consulis, qui hos scrutaris, hinc vitam hinc lucem expectas.* Te felicem, qui *Fontium sacrorum beneficio* res divinas firmiter comprehendis. *Hinc*, qua polles, orator, serenitatem ac in dicendo vitam nactus: *Hinc* aculei, quos pectoribus infigis auditorum, quibus trahas quo libet. Et me, pro officio, eidem studio natum ac deditum nosti. Quanquam lubens fatear, pro studio, quod impendo indefessum, me non satiari, nec assequi, quæ debebam, non dicam omnia, sed potiora. Non melior patribus. Unde admodum sum difficilis, aliorum peritorum Philologorum exemplo, in promenda *Fontium sententia*, nec nisi vel iussus, vel invitatus, vel tractus huc accedo. Premo lubens, dum par est, donec sit qui commoveat: Consciens, tantillum lucis parum juvare, & caliginem sæpe salubriorem vel securiorem illis, qui lumen vix ferant. Cujus rei exemplum habes in *Epistola*
ad

ad Noltenium, quem nosti. Extorta nuper, cum *de sensu loci Gen. II, 19. 20.* ab aliis quæreretur. Typis imprimi sivi, quod essent, qui urgerent, aliisque gratam fore dicerent. Dedi hoc amicorum voluntati, quos audire oportet. Huc in Mariæbergensis nostri Cœnobii negotio heri digressus, nonnulla exempla apportavi, Viris illustribus destinata. Quod igitur hodie, post meridiem, rebus illis confectis, horulæ superessent, umbram hanc vespertinam, otii pertæsus, recte collocandam putavi, Tibi in vicinia, Exegetæ præclaro, Epistolæ exemplum missurus. Perquam accepta manus erit, quæ Tibi has tradet, scio; Quidni ergo manum utriusque pari accipies affectu? Vale ac feliciter vive.

Guelferbyti, d. 24. Febr.

A. 1705, h. XI. p. m.

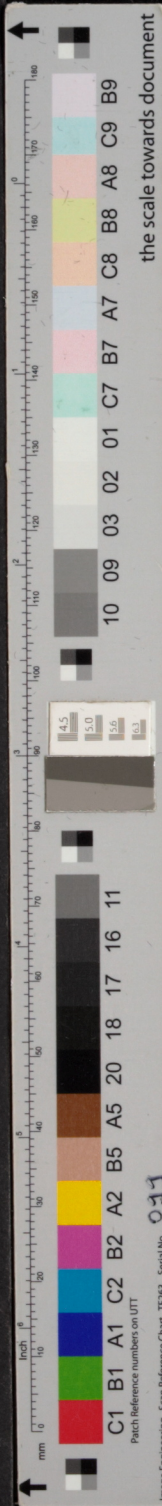

ecprehendere possit,
oculi ferant. Quis
fundo & inexhausto
æ & adorandæ anti-
ribus emergat, quis
radios advocet? Ra-
nim solem in tempe-
adii sufficiant. Sed
ent oculi, qui ætate
ebuntur. Dandum
& ignoscendum, sic
on attingant metam,
um, non mentem ca-
andum his, condo-
i & tempori, ab auto-
no. Non expectabi-
rpretum, nisi ratione
nmuni, ut assequatur
ie. Potioribus ac-
ovis seculo suis gau-
ongiusculis terminis,
lostra modo hæc ma-
era confessio, non o-
stare multa, magna
numera: Et nec illis
patula. Mansura cen-
que sepulta. Infuca-
ta bo-